

פסוק קרח א
שלום ומחלוקת משמעויות שונות

הספ

"ויקה קרח".

"לקח את עצמו לצד אחד להיות נחלק מתוך העדה לעורר על הכהונה וכו', ד"א משך ראשי סנהדראות שבהם בדברים" (רש"י).

1) אהכס

1 | קרח יוצר מצב של פילוג ומחלוקת בעם ישראל, ע"י הליצנות שהוא עושה ממשח רבנו, לבס של חלק מהעם נוטה ממשח ועובר למחנה קרח. ידועה מעלת השלום, וכן ידועה רעת המחלוקת (עיי' במאמר הקודם). ללשון הקודש יש לא רק משמעות לכל מילה אלא גם סבה מיוחדת המלמדת על התכונות המאפיינות את המלה, לדוגמא חז"ל אומרים שהמלה "כלב" מלמדת על התכונה שיש לכלב "כולו לב" לאדונו, הכלב הוא מאוד מסור ונאמן לאדונו. ישנם עוד דוגמאות רבות לכך ובעצם לכל מלה בלשון הקודש ישנה משמעות נסתרת אך לא תמיד אנו זוכים לעמוד על המשמעות היותר עמוקה של המלה. במאמר שלפנינו ננסה לעמוד על משמעותם של המילים "שלום" ו"מחלקת".

6

11 | "מ-ח-ל-ק-ת" למס' יש פתח קטן מלמטה המלמד שכל מחלוקת מתחילה מפרצה קטנה, מדבר קטן, ממלה לא במקום, מחוסר הבנה קטן. אך הפרצה הזו הולכת ומתרחבת עם הזמן עד שנפרצת היא לגמרי כמו שמרמות האות שאחרי המס' חית', שם כבר אותה הרוח נפרצה לגמרי שם כבר החלה התלקחות והתגברות של המחלוקת. והמחלקת ממשיכה הלאה לאות הבאה למד', הלמד' עולה כלפי מעלה לומר לך שבעל המחלוקת בסופו של דבר גם הולך וחולק על הגדולים ממנו, על אותם אנשים שחובה עליו לכבדם דוגמת אביו רבו וכיוצ"ב. כאן כבר המחלוקת מגיעה לשיא מסויים למקום שממנו אפשר רק לפול, ובאמת האות קוף' היא יורדת כלפי מטה לומר לך שהמחלוקת בסופה מביאה את האדם לשאול תחתית ל"ע. והתו' שהיא האחרונה שבאותיות מלמדת שאין

16

21

המשכיות למחלוקת, לא יצא לבעל המחלוקת ממחלוקתו כלום חוץ מהגהנום אותו הוא ירש, לא תישאר שום מזכרת טובה מאותה מריבה.

ולעומת זאת המלה "ש-ל-ם" מלמדת על ההפך הגמור של המחלוקת. השין מזרכבת משלושה ראשים אחד נוטה לימין השני לשמאל והשלישי ממצע בין השניים, לומר לך כאשר יש ב' ניצים שהאחד נוטה לשמאל והשני לימין צריכים הם ללכת לאדם שלישי שיפשר ויאחד בין השניים, ואותו שלישי נוטה הוא מעט לכוון השמאלי לומר לך כאשר באים לפניך שניים כדי שתפשר בניהם והאחד הוא יותר חזק מחברו או בגלל מעמדו הרם או מכל סבה אחרת, עליך המגשר מוטלת החובה לטות מעט לכוונו 3) של החלש, כיוון שאם תראה שדעתך נוטה רק לצדו של החזק, יחשוב החזק בלבו הנה גם המפשר נוטה לכו אלי וכיצד החין זה הקטן לעמוד ולחלוק עלי, לכן עליך להראות פנים גם לחלש כדי להרבות השלום בין השניים. רמז נוסף מרמז השין' כאשר הראשים שבעם נמצאים במצב שווה ב"שלום" אזי גם כל אלו שנמצאים מתחתם ומונהגים על ידם יהיו בשלום. 3) הלמד' עולה כלפי מעלה ללמדך שהאוחז במדת השלום שכרו רב לאין שעור אדם זה בונה לעצמו במעשיו הטובים עולמות עליונים שאין כל מלאך ובריה יכולים לתאר ולשער את מעלתם. והמס' כאן מושלמת אין בה שום פירצה, השלום נובע בעקרו ממדת השלמות, כאשר אדם מרגיש

26

31

36

1

אלא כאן גילו לנו חז"ל האיך יוצא אדם מעולמו, ע"י הליצנות, כי מאחר שנתלוצץ מלחם הפנים הרי נעשה הפקר וכבר יצא מעולמו. ליצנות אחת דוחה ומוציאה את האדם מעולמו.

ובאמת, לחם הפנים נס גדול היה בו, וכמו שאמרו בגמ' חגיגה (כו ב) "מלמד שמגביהים אותו [את השלחן] ומראים בו לעולי רגלים לחם הפנים, ואומרים להם ראו חיבתכם לפני המקום, סילוקו כסידורו [סילוקו בשבת הבאה, חם כיום סידורו], דאמר ר"י בן לוי נס גדול נעשה בלחם הפנים, כסידורו כך סילוקו". ומעתה בא וראה כחה וגנותה של הליצנות, בדבר שנעשה בו נס גדול המראה את חיבתן של ישראל לפני המקום, ממנו גופא מתלוצץ הלץ ומלעיג, ועי"ז מוציא עצמו מן העולם, ובא לידי גידוף ח"ו ויורד עד שאול תחתית.

1
6
(4)
רע

11 וכתב המסילת ישרים (פ"ה): "מפסידי הזהירות הם השחוק והלצון, ומי שטובע בהם הוא כמי שסובע בים הגדול, שקשה לו מאד להמלט, כי הנה השחוק מאבד את לב האדם, שכבר אין הטעם והדעה מושלים בו, והרי הוא כשכור או שוטה, אשר אי אפשר לתת להם ערמה או להנהיגם, כי אין מקבלים הנהגה".

העולם נברא למען בני דעת, וע"י הליצנות מאבד האדם את דעתו השקולה, והרי הוא "יוצא" מן העולם, וכיון שנפרצו גדריו אין גבול להתדרדרותו.

עוד כתב המס"י שם: "ותראה קשי הלצון והשחתתו הרבה, כי כמו המגן המשוח בשמן אשר ישיט ויפיל מעליו החצים ומשליכם לארץ ולא יניח אותם שיגיעו אל גוף האדם, כן הלצון בפני התוכחה והמרדות, כי בליצנות אחת ובשחוק קטן יפיל האדם מעליו ריבוי גדול מן ההתעוררות וההתפעלות, מה שהלב מתעורר ומתפעל בעצמו, מדי ראותו או שמעו ענינים שיעירוהו אל החשבון והפשפוש במעשיו, ובכח הליצנות יפיל הכל לארץ ולא יעשה בו רושם כלל, ולא מפני חסרון הבנת הלב, אלא מפני כח הלצון ההורס כל עניני המוסר והיראה".

אף זה הוא כוחה של הליצנות, לסלק מן האדם כל התעוררות והתפעלות של מוסר ויראה, ואף זה גורם לו לצאת מעולמו. העולם והליצנות הם תרתי דסתרי, והמתלוצץ יוצא מן העולם.

וכיון שתוכחה נמוסר אינם מועילים ללצים, הרי אין דרך להשיבם אלא ע"י יסורים. ואמרו חז"ל (ע"ז יח ב): "קשה הליצנות שתחילתה יסורין וסופה כליה וכו'", וכתוב (משלי יט כט): "נכוננו ללצים שפטים". עלינו להתבונן בכל זה והבא ליטור מסייעין לו.

16
21
26

(5) ספורין

17. עד כדי כך! עוד מקונן בלכם ספק, גם אחרי המבחן הברור אשר נועד להביא לידי כך שיהסירותי מעלי את תלונות בני ישראל. כי מי שמאמין יאמין גם כאשר אינו רואה, ומי שאינו מאמין גם כאשר רואה לא יאמין. לכן בפסוק כה יש עוד צורך לנסוח לכולת את תלונותם.

(6) לחימה רע

(כד) ויראו ויקחו¹⁶ איש משהו. לבון סימנם בכתיבתם שמה החלף¹⁷.

(7) ציטוטה

1) ומטה אהרן בתוך מטותם (יז, כא). וכרש"י: הניחו באמצע שלא יאמרו מפני שהניחו בצד שכניה פרח. תמיד אני מתפעל מדברי דרשות הר"ן, על מה שעשה הקב"ה, אשר משה רבינו ישאר כבוד פה, ולא נתרפא ככל מקבלי התורה, והוא מפני שלא יאמרו, שמה שנתקבלה התורה לישראל, אינה מצד הקב"ה, אלא מחמת יופי דיבוריו של משה, אשר השפיע עליהם בכל מילולי פיו, כי על כן עשהו הקב"ה לכבוד פה, וכבר יאמינו ודאי כי קבלתם בכח הקב"ה הוא אשר הגיע להם. להשתומם נורא, האם אמנם יהיה היכיתמצא כזאת להגיד דברים בטלים ורחוקים כאלה?! — אלא שזאת הם מעשי ה' והוכחותיו, כי הם גלויים בתכלית, עד שגם עיקש ופתלתול לא יהיה לו מקום לכל טעות. — הנה כבר הראה להם הוכחה אחת עם ענין הקטרת, וכשלא היתה דיה הוכחה זו, כי על כן ניתן להם עוד הוכחה, היא הוכחת פריחת המטות, ועדיין לא מספיק, והיתה הצוואה כי יניחו מטה לוי בתוך המטות ולא בצד, שלא יאמרו — מאמר רחוק כזה! — שמפני שהניחו בצד שכניה פרח?! אלו הן הוכחות ה', הוכחה גלויה ומפורסמת לכל, באין כל הררהור!

(3)

1 [קסב] כי כל העדה כלם קדושים ובתוכם ה' וגו', (א) ראיתי בילקוט
 סופר במרשתנו שהביא מדרש נפלא: כשראה דוד מה שאמר
 קרח: כי כל העדה כלם קדושים, נטל כנור והתחיל מנגן: ארוממך ה' כי
 דליחני ולא שמחת אויבי לי (תהלים ל'), ונראה בהבנת דברי המדרש הנפלא
 חזת, כי כידוע שונאי דוד לא חדלו בכל עת לבנותו ולהלל כבודו, בהזכירם
 לו מעשה דבת שבע, וכראיתא בגמרא ב"מ נ"ט ע"א: דריש רבא מאי דכתיב
 (תהלים ל"ה): ובצלעי שמחו ונאספו וגו' קרעו ולא דמו, אמר דוד לפני
 הקב"ה, גלוי וידוע לפניך, שאם היו מקרעים בשרי לא היי דמי שותת לארץ,
 ולא עוד אלא אפילו בשעה שעוסקין בנגעים ואהלות אומרים לי, דוד הבא
 על אשת איש מיתתו במת, ואני אומר לחם מיתתו בחנק, ויש לו חלק לעולם
 הבא, אבל המלבין את פני חבריו ברבים אין לו חלק לעוה"ב. אמנם באמת
 לא חטא דוד כלל במעשה דבת שבע, דכל היוצא למלחמת בית דוד גט
 כריתות כותב לאשתו, ובת שבע פנוי היתה, וכמו שאמרו בגמרא שבת נ"ו
 ע"א: כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה, שנאמר (שמואל א' י"ח): ויהי
 דוד לכל דרכיו משכיל וה' עמו וגו', אפשר חטא בא לידו ושכינה עמו,
 אלא מה אני מקיים: מדוע בזית את דבר ה' לעשות הרע (שמואל ב' י"ב),
 שביקש לעשות ולא עשה, וזה משום שכל היוצא למלחמת בית דוד גט כריתות
 כותב לאשתו, ועיין תוס' שם ד"ה גט שבגט גמור הי' מגרשין וא"כ לא עבד
 דוד איסורא.

8

ה' 273
כ"ה י"ן

2 (ב) אולם יש להעיר לפי המבואר בטו"ז א"ח סי' תקס"ב ס"ק ג', דלשון
 כל אינו מורה רק על הרוב, א"כ צדיין הי' מקום לשונאי דוד
 ללגלג עליו ולהטיל בו דופי, דאם אמנם שאמרו שכל היוצא למלחמת בית
 דוד גט כריתות הי' כותב לאשתו, הנה זה לא נאמר רק על הרוב, והיינו
 שרוב היוצאין למלחמת בית דוד היו כותבין גט כריתות לנשותיהם, כאשר כן
 מורה לשון כל על הרוב, אבל מיעוט מהיוצאין למלחמת בית דוד הי'
 שלא היו מגרשין נשותיהם קודם שיצאו למלחמה, א"כ דילמא אורי' הי' מן
 המיעוט, שלא היו מגרשין נשותיהם קודם שיצאו למלחמה, ועדיין י"ל
 שדוד חטא, וכאשר התחקיתי בזה ראיתי כי בזהר-בהקדמה דף ח' (הובא
 במני יהושע בהקדמתו לסדר נשים) נאמר: דוד מלכא בשעתא דאירע לו האי
 עובדא, סליק דומה קמי' דקורשא בריך הוא ואמר לי, מארי דעלמא, כתיב
 בתורה: ואיש אשר ינאף את אשת איש וגו' (ויקרא כ'), דוד דקלקל בריית

21

26

31 בצרלה מאי א"ל הקב"ה דוד זכאה הוא וכו', ותו בהתירא הוי מה דהות,
 דהא כל אינון דעלו לקרבא לא אעיל חד מנייהו עד דאפטר בגט
 לאינתתי וכו', הנה דקדק הזוהר ואמר: לא אעיל חד מנייהו עד דאפטר
 בגט לאינתתי, היינו שלא הי' גם אחד מהיוצאין למלחמה, שלא הי' כותב
 גט כריתות לאשתו, דאילו הי' רק אפשר שיהי' אף אחד מהיוצאין למלחמה,
 שלא הי' כותב גט כריתות לאשתו, עדיין יש לומר שדוד חטא, דדילמא אורי'
 בעלה של בת שבע ג"כ לא כתב גט לאשתו קודם שיצא למלחמה, ונמצא שבת
 שבע אשת איש היתה, וע"כ שלא הי' גם אחד מהיוצאין למלחמת בית דוד,
 שלא הי' כותב גט כריתות לאשתו קודם שיצא למלחמה, ויש לחבין מניל
 באמת זאת, שמכל היוצאים למלחמת בית דוד לא הי' אף גם אחד, שלא
 הי' כותב גט כריתות לאשתו, דילמא רק הרוב מהם עשו כן שכתבו גט כריתות
 לנשותיהם, אבל מיעוט הי' שלא היו כותבין גט לנשותיהם בטרם שיצאו
 למלחמה, ועדיין יש לחוש, שמא גם אורי' הי' מהמיעוט, שלא היו כותבין
 גט לנשותיהם, ועדיין הי' מקום לשונאי דוד ללגלג עליו, שחטא במעשה
 דבת שבע.

36

41

46

4 (ג) ונראה עפ"י דברי הטו"ז בא"ח סי' תקס"ב שם שכתב, דאף שלשון
 כל יאמר גם על הרוב, אבל אם אצל תיבת כל נאמרה עוד
 חיבת כולה, או הפירוש של לשון כל הוא בדיוק הכל בלי שום יוצא
 מהכלל, עיי"ש שכתב דמטעם זה יש לקיים הנוסח בתפלת ראש השנה:
 ימלוך על כל העולם כולו בכבודך, למען להודיש שאנו מבקשים, שהקב"ה
 ימלוך על כל העולם בדיוק בלי שום יוצא מהכלל, כי לשון כל יאמר גם
 על הרוב, והיי אפשר לטעות, שאנו מבקשים שהש"י ימלוך רק על רוב
 העולם, וע"כ יש לומר בתפלה, שימלוך על כל העולם כולו להורות

57

4

10 נחמתי יצחק

המעט מכם כי הבדיל וגו'. הנה ראוי לשיט
 לב באומרו המעט מכם רצונו וכי קטן
 בעיניכם אשר נתן לכם ותמצו עוד גדולה מזו
 הלא כן דרך אנשים אדם יש לו מנה רוצה
 מאמנים ועוד מדוע הכתובה לאהרן ולבניו ולא
 להם. ונראה עפ"י דברי חז"ל כי בכל שבטי
 ישראל היו בני לוי המועטים. כי הארון ה'
 מכלה בהם יצו כי הבדיל ה' אותם אליו ולהיות
 נבחרים מכל בני ישראל לעבדו ולעמוד לפני
 העדה ולכן אם ע"י דבר קטן וחטא קל בל
 ראוי לעמוד עוד לפני העדה לשרתם ועל זה
 אמר מדוע אתם מועטים מכל בני ישראל הלא זה
 בעבור כי הבדיל ה' אתכם לעמוד לפניו וכי
 ותשיית מדקדק בכם כחוט השערה כדכתיב
 וקביבו נשערה מאוד ובקשתם גם כהונת רצונו
 לר' תבקשו עוד מעלה גדולה איך תרצו לעלות
 למעלה כי גם לפחות מזו אין אתם סובלים:

11 א"י סנה' י"א

אמר ר"ל מכאן שאין מחזיקין
 במחלוקת דאמר רב כל המחזיק במחלוקת
 יעבור בלא שנאמר "ולא יהיה כקרח
 ובעדו רב אשר ראוי ליצטרף כתיב
 ויבא ביד משה לו וכתוב תם ויאמר ה'
 לו עוד הבא נא יחד בחיך ארץ

מאומה (קמ"ט) וזולתם רבים. הנה כבר התבאר
 לך ההפך שבין האזוהרה והשלילה. וזה שהאזוהרה
 לענין הצווי ולא תהיה אלא בפעולת הצווי בשוה,
 רצוני לומר שהוא כמו שפעולת הצווי לעולם עתידה כן
 האזוהרה, ולא יתכן בלשון שיהיה הצווי בעבר וכן
 האזוהרה. ואין פנים להכניס הצווי בספור. כי הספור
 צריך לנשוא ונשוא הצווי מאמר שלם כמו
 שהתבאר בספרים המחוברים לזה. והאזוהרה גם כן
 לא תכנס בספור. ואין כן השלילה. כי השלילה
 תכנס בספור ותשלול בעבר ובעתיד ובעומד. וזה
 כלו מבואר בעצמו עם ההשתדלות. ובשהיה
 זה כן אין ראוי שיימנה הלאוין שהם שלילה במצות
 לא תעשה בשום פנים. וזה ענין מופת לא יצטרך
 עליו עד זולת מה שזכרנו מהבנת עניני המלות
 עד שיבדיל בין האזוהרה והשלילה. וכבר נעלם
 זה מזולתנו עד שמנה לא תצא כצאת העבדים
 (ר"ט מ"ט), ולא ידע כי זה שלילה לא אזוהרה.

1 וכן אמרו (קמ"ט) ולא יהיה כקרח
 ובעדתו הוא שלילה. ובארו החכמים שהוא שלילה
 ופירשו ענינו ואמרו שהוא יתעלה ספר לנו שכל
 מי שיתלוק על הכהונה ויעורר בה לא יחול בו
 מה שהגיע בקרב ובעדתו מן הבליעה והשריפה אבל
 אמנם יהיה ענשו כאשר דבר י"י ביד משה, ר"ל
 הצרעת והוא אמרו ית' אליו (שמות ו) הבא נא ידך
 בחיך, והביאו ראיה כמה שקרה בעויה מלך

יחודה (ז"ט כו). ואע"פ שמצאנו להם לשון אחר
 בגמר סנהדרין (ק"י) והוא אמרם ז"ל כל המחזיק
 במחלוקת עובר בלא תעשה שנאמר ולא יהיה
 כקרח ובעדתו, וזה על צד האסמכתא, לא שיהיה
 פשטיה נכרל ככוונה הזאת. ואולם האזוהרה על
 זה הוא בכלל תחת לאו שני' כמו שאבאר במקומו
 (י"ט ס"ה). ואין שם דבר יתבאר לך בו השלילה
 מן האזוהרה זולת עניני המאמר, אמנם מן המלה
 לא. כי מלת השלילה והאזוהרה בעברי מלה
 אחת והיא מלת לא. ויצטרך אל משכיל שיהא
 מבין עניני המאמר והוא ישיג במהרה אי זה
 לא הוא שלילה ואי זה לא הוא אזוהרה כמה
 שקדם לנו ביאורו.

9 שהבקה היא שילוק על כל העולם ולא רק על רובו עיי"ש, והנה גם
 במקרא שלפנינו נאמר: כי כל העדה כלם קדושים היינו לשון כל בצירוף
 חיבת כולו ומשמע מזה שכל ישראל כלם המה קדושים ובחזקת כשרות, וא"כ
 בודאי עושים כפי המוטל עליהם, ולפ"ז גם ביוצאים למלחמת בית דוד יש
 לתמוס שכולם כאחד בלי יוצא מהכלל עשו את המוטל עליהם, וגרשו
 נשותיהם קודם שיצאו למלחמה כתקנת חכמים, אחד מהם לא נעדר, וממילא
 נתבטלה גם דבת שונאי דוד, ודילמא אורי' לא עשה כתקנת חכמים, ולא
 גירש אשתו קודם שיצא למלחמה, דאין לחוש לזה, דבודאי כל היוצאים
 למלחמת בית דוד עשו כן, שהיו כותבים גטין לנשותיהם בלי שום יוצא
 מהכלל וכדברי הוהר שהבאנו, וגם אורי' עשה כן, וא"כ אין על דוד עון
 אשר חטא.

10 (ד) ומה נכבדו איפוא דברי המדרש הנפלא שהבאנו, שכשראה דוד מה
 שנאמר במקרא: כי כל העדה כלם קדושים גטל כנור והתחיל
 מנגן, ארומפך ה' כי דליתני ולא שמחת אויבי לך, הכונה שכשראה דוד
 שבמקרא נאמר שכל העדה כלם קדושים, היינו שנאמר על ישראל לשון
 כל וכלם שקדושים המה, הנה בזה מצא סמך שכל ישראל בדיוק קדושים
 המה, וא"כ כשיצאו למלחמה בודאי כולם כאחד בלי שום יוצא מהכלל עשו
 סקנת חכמים, וכתבו גטין לנשותיהם, ולפ"ז אין ספק שגם אורי' עשה כן
 וכתב גט לאשתו קודם שיצא למלחמה, וא"כ אין עליו עון אשר חטא במעשה
 דבת שבע, וע"כ גטל הכנור והי' מנגן: ארומפך ה' כי דליתני ולא שמחת
 אויבי לך, כי שיבת והודה להקב"ה, שמעתה לא ימצאו עוד שונאיו מקום להתנפל
 עליו ולחלל כבודו, שחטא במעשה דבת שבע, כי באמת נקי הוא מכל חטא ועון,
 ועולתה אין בו, אחרי שבת שבע פנוי היתה, כי אורי' כתב לה גט כריתות
 קודם שיצא למלחמה, וכל האומר דוד חטא אינו אלא טועה כדברי הגמרא
 בשבת שהבאנו, והענין נכבד.

11 השרש השמיני שאין ראוי למנות שלילת החיוב
 עם האזוהרה: דע שהאזוהרה היא אחד משני חלקי
 הצווי. וזה כי אתה תצוה למצוה שיעשה דבר אחד
 או שלא יעשה. כמו שתצוה לאכול ותאמר לו אכול
 או תצוה להרחיק שם האכילה ותאמר לו לא תאכל
 ואין בלשון הערבי שם לכלול שני אלו הענינים יחד.
 וכבר זכרו זה המדברים במלאכת ההגיון ואמרו זה
 לשונם ואולם הצווי והאזוהרה אין להם בלשון הערבי
 שם יקבעם ונצטרכנו לקרוא שניהם בשם אחד מהם
 והוא הצווי. הנה כבר התבאר לך כי האזוהרה היא מענין
 הצווי. והמלה המפורסמת בלשון הערבי המונחת
 לאזוהרה היא מלת לא. וזה הענין בעצמו נמצא בלא
 ספק בכל לשון. כלומר שאתה תצוה למצוה שיעשה
 דבר או לא יעשה. אם כן הוא מבואר שמצות עשה
 ומצות לא תעשה שניהם צווי גמור, דברים צונו
 לעשותם ודברים הוזהרנו מעשותם, ושם המצוה לעשותם
 מצות עשה ושם המזהר מהם מצות לא תעשה. והשם
 שיכללה יחד בלשון העברי הוא גזירה. וכן החכמים קראו
 כל מצוה בין עשה (ע"פ קט ו) ומ"כ ס"ט פ"ט ס' ופ"ח)

12 בין לא תעשה (ע"י מוספ"י ס"ז) ק"י ע"י ר"ב) גזירת מלך.
 אמנם שלילת החיוב הוא ענין אחר והוא שתשלול
 נשוא מנושא ואין בו מענין הצווי שום דבר כלל.
 פאמרך לא אכל פלוני אמש, ולא שתה פלוני היין, ואין
 ראובן אבי שמעון והדומים לזה, הנה זה כולו שלילת
 החיוב, אין ריח צווי בו. והמלה שישלול בה בערבי
 על הרוב היא מלת מא. וישללו גם כן במלת לא ובמלת
 לים. אמנם העברים רוב שלילתם במלת לא בעצמה
 שבה יזהירו. וישללו גם כן באין ומה שיתחבר בו מן
 הכנויים כמו אינו אינם ואינכם וזולתם. אולם השלילה
 בעברי במלת לא כאמרו (מ"ט פ"ט) ולא קם נביא
 עוד בישראל כמשה, לא איש אל ויכזב (מ"ג כ"ג), לא
 תקום פעמים צרה (מ"ט ו'), ולא עמד איש (וי"ג מ"ה), ולא
 קם ולא זע ממנו (פ"ט ס') ורבים כאלה. והשלילה באין
 כאמרו (מ"ט פ"ט) ואדם אין, והמתים אינם יודעים

